

Het 'goede leven' voor iedereen.

Vastenbezinning bij Gen. 12,1-4 : "Alle volken op aarde zullen wensen gezegend te worden als jij"

Uit vroegere jaren herinner ik mij hoe onze pastoor elk jaar op de eerste zondag van de vasten zijn preek waarschuwend begon (in het latijn) met "Memento homo... "Gedenk O mens dat gij van stof zijt en tot stof en as zult wederkeren". Dit was zijn instap voor een preek waarin hij de notabelen en de wel stellenden van het dorp aanmaande hun rijkdom niet op te potten maar meer aalmoezen te geven. De mensen die het moeilijk hadden om rond te komen, troostte hij dan en sprak hen moed in om hard te blijven werken en sober te leven. Het einde is toch voor iedereen gelijk: stof en as. In afwachting maakt aalmoezen geven voor de enen en sober leven voor de anderen, de mens gelukkig. De vastentijd was daartoe de ideale oefentijd. Maar de tijden zijn veranderd. Waarom dan ook niet de inhoud van een vastenbezinning.

Bij de analyse van deze verandering steun ik mij op het boek *Identiteit* van Paul Verhaeghe en het boek *Niet voor de winst* van Martha Nussbaum.

Onze samenleving is lokaal en mondiaal veranderd. De enorme expansie van wetenschap en techniek, ondersteund door een neoliberale visie op mens en maatschappij brachten een schokkende verandering teweeg zowel op het vlak van onze persoonlijkheidsvorming als op het vlak van de maatschappelijke ordening. Denk maar aan onderwijsmogelijkheden, arbeidssituatie, menselijke relaties, wooncomfort, consumptiegoederen, wereldbetrokkenheid.

De onderliggende gedachte van het neoliberalisme waarmee wij zijn opgevoed is immers dat ieder persoon zich vrij op grond van eigen aanleg en inspanning moet kunnen ontplooiën. Iemand die hard werkt en zijn intellectuele en fysieke mogelijkheden ontplooit, komt vooruit in het leven. Loon naar werken dus. Iedereen krijgt wat hij verdient.

De neoliberale visie kreeg in de 2^e helft van de vorige eeuw een maatschappelijke vormgeving: eigen capaciteiten in combinatie met volgehouden inspanning openen de toegang tot maatschappelijk succes en maatschappelijke waardering: hoe hoger diploma, hoe hoger beloning, hoe hogere toegang tot de goederen van het welvaartsparadijs. Maar we weten allen hoe mensen (en volkeren) in capaciteiten, in fysieke mogelijkheden tot inspanning en in ongewilde levensomstandigheden van elkaar verschillen. We strijden dus voor onze maatschappelijke integratie niet met gelijke wapens.

Vandaag horen we vanuit de hoek van psychologen en psychoanalytici en van mensen werkzaam in de hulpverlening dat de idee van het zogenaamde vrije individu met onbeperkte mogelijkheden en eigen inspanningen, één van de grootste waandenkbeelden is van onze tijd.

Dit waandenkbeeld onderwerpt immers de hele (wereld) maatschappij aan het marktmodel van productie en consumptie. Mensen (en volkeren) worden daarin competitieve wezens, die zowel bij de sportbeoefening als bij studiekeuze, beroepsuitoefening, handel en politiek, uit zijn op eigen profijt. In deze competitie komt de sterke bovendien en moet de zwakke ten ondergaan. Deze kloof tussen succes-vollen en achterblijvers ligt dieper dan alleen maar een materiële kloof tussen rijk en arm. Sociologen stellen vast: hoe groter de ongelijkheid hoe meer mentale stoornissen, hoe meer agressiviteit, pestgedrag, criminaliteit, drugs – en medicijngebruik toenemen en dat op alle niveaus van schoolopleiding, van arbeid, van maatschappelijke stand en in elke leeftijdscategorie.

Paul Verhaeghe besluit in zijn boek "Identiteit" "Het zogenaamde vrije individu is vandaag niet meer dan een consument die zich uit vertwijfeling, machteloosheid en faalangst paait met de illusie uniek en vrij te zijn. Maar nog nooit hebben zoveel mensen zich vastgeklampt aan hetzelfde groepsgedrag en hetzelfde groepsdenken".

Zou de vastentijd voor ons niet meer dan ooit een tijd van bezinning kunnen zijn, niet over aalmoezen geven voor de enen en soberder leven voor de anderen, maar wel over wat voor ons “het goede (het gezegende) leven”, waar toch alle mensen naar verlangen, en recht op hebben, zou kunnen betekenen. En welke wegen we daartoe kunnen bewandelen.

Moeten wij, zoals Abraham niet wegtrekken uit dat land van het ik-gericht neoliberal denken dat mensen tegen elkaar opzet en tot elkaars concurrenten maakt, om te trekken naar een land met een economisch model dat mensen verbindt en aan achterblijvers ademruimte geeft? E. Levinas Schrijft: “de radicaliteit van een Bijbelse ethiek confronteert ons met het feit dat de relatie met God verloopt via de relatie tot de meest kwetsbare mens en valt dus samen met de sociale rechtvaardigheid”. Een economie dus die ethische doelen nastreeft: zelfontplooiing op ieders niveau van kunnen, belangloze zorg voor elkaar, respect voor ieder mens ongeacht zijn capaciteiten, zijn falen, zijn taal of ras, of zijn levensomstandigheden.

Een model ook dat zuiniger omspringt met onze natuurlijke rijkdommen en dus minder schade aanbrengt aan volkeren, aan natuur en milieu en gezondheid.

Misschien moeten we in deze bezinning over onze uittocht alvast beginnen bij onszelf.

- ° Leggen wij niet te gemakkelijk de schuld van maatschappelijke problemen bij de andere: de allochtonen, de profiterende werkloze, de graaiende bankier, de financieel arme die geen benul heeft van budgettering en mensen die gepest worden die toch maar doetjes zijn.

- ° Zijn wij zelf in ons denken en doen niet neoliberal geworden en verliezen we in ons spreken over de achterblijvers alle respect voor de unieke waardigheid die schuilgaat achter hun falen, hun beperktheden, hun anders zijn. President Sarkozy noemde de jongens die vanuit hun uitzichtloze situatie in hun eigen wijken vernieling aanrichtten “racaille”, uitschot dat met de hoge drukreiniger van de straat moet worden gespoten. En premier Cameron had een gelijkaardige reactie bij de rellen in Londen: het ging voor hem om geboren misdadigers.

- ° En zijn wij zelf niet vaak in onze consumptie en tijdsbesteding, in opvoeding, in onze politieke keuzes het systeem dat we zelf aanklagen, aan het dienen, aan het bestendigen.

- ° Laten wij vooral onze droom van het land waar we naartoe willen, “dat een nieuwe wereld komen zal waar brood genoeg en water stroomt voor allen”, laten we deze droom niet stukslaan door het cynisme dat we vaak rondom ons horen: “Er is toch geen alternatief”, “Het zal onze tijd nog wel duren”, “De mens zit nu eenmaal zo in elkaar”, “Ieder mens wil zo veel mogelijk profiteren en ervan genieten”, “Het leven is kort, laten we het er maar van nemen”.

Deze uittocht naar het beloofde land, naar het goede leven voor allen, zal lang zijn, vaak moeilijk en is in de tijd zeker nog zo ver af. Maar voor wie aan de tocht begint, kan de ervaring van “het goede leven” soms verrassend dichtbij zijn.

André Maes

De Lier - 17 februari 2013